

บทคัดย่อสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยนี้มีเป้าหมาย 3 ประการหลัก โดยในที่นี้จะขอสรุปตามใจยั้งดังนี้

สำหรับวัตถุประสงค์ประการที่หนึ่ง และประการที่สอง เป็นวัตถุประสงค์ที่มีความสัมพันธ์กัน โดย *ประการแรก* เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ญ้อฮก และลัวะ/เลอเวือะในประเทศไทย เพื่อศึกษาหาร่องรอยความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน *ประการที่สอง* เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ข้างต้น ซึ่งพบว่าภาษาอยู่ในภาวะวิกฤต ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นฐานความรู้ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

ถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จะอยู่ต่างพื้นที่และมีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน แต่ก็สามารถจัดยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ออกได้เป็น 2 สมัยหลักคือ ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ และประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดยอาศัยเกณฑ์ของการเกิดขึ้นของราชอาณาจักรสมัยใหม่และการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบทุนนิยม

ในช่วงประวัติศาสตร์สมัยโบราณกล่าวคือ เมื่อประมาณ 8,000-6,000 ปีมาแล้วหรือก่อนหน้านั้น ชาวเลอเวือะ/ลัวะและชาวญ้อฮก/มอญเคยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาก่อน ซึ่งคงเป็นพื้นที่แถบตอนใต้ด้านตะวันออกของจีน เพราะมีร่องรอยของกลุ่มภาษาออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) และมีวัฒนธรรมการปลูกข้าว ทำให้มีคำศัพท์พื้นฐานบางคำคล้ายคลึงกันเช่นคำว่า ปลา หมากคลอง เป็นต้น จนเมื่อประมาณ 6,000 ปีมาแล้วปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มอาจมีการแยกห่างออกจากกันสังเกตได้จากคำพื้นฐานเช่นข้าวที่ไม่เหมือนกัน สะท้อนการค้นพบข้าวไม่พร้อมกัน ดังเห็นได้จากร่องรอยในนิทานที่พูดถึงข้าวมากับหมา และข้าวมากับนก ซึ่งมีที่มาของข้าวต่างกัน

จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 13-14 จึงได้พบหลักฐานว่า กลุ่มชาวเลอเวือะ/ลัวะได้มีการติดต่อกับกลุ่มชาวละโว้ ซึ่งใช้ภาษามอญโบราณ อาจเหมือนกับภาษาญ้อฮก ด้วยการส่งพระนางจามเทวีไปเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่และขึ้นมากปกครองเมืองหริภุญชัย จนขัดแย้งกับขุนหลวงวิลังคะผู้นำชาวลัวะ/เลอเวือะ ซึ่งมีฐานอำนาจบริเวณดอยสุเทพ-ดอยคำ-แม่ฮ่องสอน ผลปรากฏว่าขุนหลวงวิลังคะแพ้ ช่วงเวลานี้เองที่อาจมีการนิยามชื่อของแม่น้ำปิงเป็น “แม่ระมิง” ความหมายเดิมคือ “เลอมบิง” ที่แปลว่าแม่น้ำโคลนจึงเลือนหายไป และช่วงเวลานี้เองที่อาจทำให้ภาษาลัวะ/เลอเวือะเริ่มมีสำเนียงเสียงที่แตกต่างกัน เพราะศูนย์กลางทางการเมืองถูกทำลายลง

อนึ่งนอกจากประวัติศาสตร์และภาษาแล้ว ยังพบว่าอาจมีร่องรอยของตำนานบางเรื่องเช่นตำนานคนเกิดในรอยเท้าสัตว์ที่พบว่าอาจมีความสัมพันธ์กันระหว่างชาวลัวะ/เลอเวือะ และชาวญ้อฮก เพราะทั้งสองกลุ่มยังมีร่องรอยของการนับถือสัตว์ประจำตระกูลปรากฏอยู่

ส่วนในแง่ของหลักฐานทางโบราณคดีคือ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมทวารวดีที่ปรากฏในเมืองหริภุญชัยและบางส่วนในพื้นที่ดอยสุเทพ เช่นบริเวณเวียงเจ็ดลิน อาจสัมพันธ์กับตำนานพระนางจามเทวีและขุนหลวงวิลังคะ

จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 18-19 กลุ่มคนไทได้เคลื่อนย้ายเข้ามา มีผู้นำคนสำคัญคือพระยามังราย ชาวลัวะ/เลอเวือะ และมอญ ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ชาวลัวะ/เลอเวือะถูกขับไล่ออกจากเขตเมืองเชียงใหม่ด้วยสงครามจึงเก็บเรื่องราวเหล่านี้ถ่ายทอดผ่านนิทาน ตำนาน หรือกระทั่งในตำนานเชียงใหม่ปางเดิม ช่วงเวลานี้เองที่ภาษาของชาวลัวะ/เลอเวือะคงแยกออกหลายสำเนียงมากขึ้น เพราะตระกูล

ต่างๆ ต้องหลบหนีไปตามป่าเขา หลังจากนั้นเป็นต้นไปภาษาตระกูลไทได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างสูง ไม่นานเกินกว่าเวลานี้หรือไม่ว่าทำให้เกิดเรียกกลุ่มตัวเองออกเป็น “ลัวะ” และ “เลอเวือะ/ละเวือะ” โดยลัวะอยู่ในเขตลุ่มน้ำปิง อิงเสียงการเรียกตามที่คนเมือง/ไทสามารถออกเสียงได้ง่าย ส่วนเลอเวือะ/ละเวือะกระจายอยู่ในเขตแม่ฮ่องสอน เรียกชื่อตัวเองตามเดิม เพราะอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลจากอิทธิพลของคนเมือง/ไทค่อนข้างมาก

ส่วนในแง่ของหลักฐานทางโบราณคดี หมู่บ้านของชาวเลอเวือะที่ป่าแป๋คือการพบแหล่งโบราณคดีบนภูเขาที่เรียกว่า “ทูตানা-อัญ” ซึ่งมีเครื่องถ้วยล้านนาและราชวงศ์หมิงกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 และที่บ้านเมืองกะบะพบแหล่งโบราณคดีวงตีไก่ และแหล่งเครื่องถ้วยในหมู่บ้านกำหนดอายุใกล้เคียงกัน ร่องรอยของแหล่งโบราณคดีพวกนี้สะท้อนถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาวเลอเวือะ/ลัวะที่มีการติดต่อกับกลุ่มคนไทในเขตเมืองเชียงใหม่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนระบบความเชื่อดั้งเดิมด้วยคือการบูชาภูเขาศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสถานที่ฝังศพของกลุ่มละมั้ง

สำหรับในช่วงประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เริ่มต้นขึ้นเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เริ่มถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยาม หลังจากนั้นเมื่อราว 50 กว่าปีที่ผ่านมาก่อเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เป็นตัวเร่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะวิกฤตด้านต่างๆ ขึ้นมากมาย

ประการที่สาม นำความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์มาช่วยในการส่งเสริมและฟื้นฟูความรู้ทางด้านภาษาและความเข้มแข็งของชุมชน

หลังจากการศึกษาและปะติดปะต่อความรู้ต่างๆ แล้ว ได้นำความรู้บางส่วนไปเผยแพร่คืนสู่ชุมชนผ่านกระบวนการหลากหลายได้แก่ การจัดทำโปสเตอร์เพื่อติดตั้งในชุมชน การจัดทำแผ่นพับเผยแพร่ความรู้ การจัดกิจกรรมกับเยาวชนในหมู่บ้าน การเผยแพร่ความรู้ให้กับชาวบ้านบางแห่ง รวมไปถึงการเชิญชาวบ้านบางคนให้มาร่วมเรียนรู้กระบวนการศึกษาและฟื้นฟูไปด้วย

นอกจากนี้แล้วโครงการยังได้มีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การเสนอบทความในที่ประชุม การเขียนบทความตีพิมพ์ในวารสาร การออกรายการโทรทัศน์ และการเผยแพร่ข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต

กระบวนการทั้งหมดนี้เองจะช่วยทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเริ่มสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมมีคลังข้อมูลสำหรับการต่อยอดเพื่อการฟื้นฟูและรักษาอัตลักษณ์ของตนเองได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง